

REFLEXIONS MARXISTES

**CAP A UNA
NOVA ESCOLA**

COL·LECCIÓ PROPOSTES

Índex

• Introducció	5
• I. Concepte marxista i concepte burgès del coneixement i del treball	7
• II. L'ensenyament burgès instrument de dominació	19
• III. Educació per la pau	35
• Conclusions	47

La llibertat conquerida en l'apassionada recerca
del que és ver i el que és just i amb sobrepreu de dolor,
ens ensenyàreu que on sigui del món que és salvada, se
[salva

per al llinatge tots dels qui la volen guanyar;
i que si enlloc és vençuda i la seva llum és coberta
per la tempesta o la nit, tota la terra en sofreix.
Si, però l'esperança meravellosa traspassa,
crida, més real que la tenebra o l'estel
—ossos decebuts i l'heroica pira en el vespre
desesperat— per a molts sembla d'antuvi una fe;
sols que té menys espera i arrenca de tots els exilis
cap al seu crit, i els batuts van retrobant-se soldats.

Carles Riba

els quals plantegen noves exigències, desperten noves necessitats i obren noves possibilitats a l'acció de les noves generacions. No hi ha homes i dones sense educació humana.

A les jornades van participar-hi 116 persones d'arreu de Catalunya, la major part d'elles professors dels diversos nivells de l'Ensenyament i pares i mares d'alumnes, membres d'APA i de Consells escolars. També va haver-hi estudiants d'ensenyament mitjà i universitaris, i en nombre molt menor, personal d'administració i serveis, assistents socials i regidors d'ensenyament, joventut i cultura. Va participar-hi també un grup d'ensenyament de Les Illes Balears.

Aquesta diversitat ha estat un factor enriquidor de les jornades. Aquest llibre es el fruit de les discussions que s'hi van produir i el resum de moltes de les aportacions. Es tracta d'un redactat dels materials que esperem que servixi de punt de partida i de dinamitzador de les discussions de pares, estudiants i treballadors que actuen en aquest camp amb un desig progressista i que sovint es senten defraudats pels resultats obtinguts.

Les nostres conclusions són clares. L'ensenyament és un dels puntals del sistema burgès i només posant de lleu les febleses, contradiccions i falsedats d'aquest puntal fem possible que la nostra tasca tingui una incidència progressista. Volem una escola nova i per això lluitem per transformar la societat en el si de la qual podrem construir-la plenament. I és des del si de les actuals contradiccions que hem de començar a elaborar-la, discutir-la i contrastar-la amb la realitat, a fi de que es converteixi en un projecte col·lectiu de futur.

I. Concepte marxista i concepte burgès del coneixement i del treball

1. El coneixement, eina revolucionària

S'anomena cultura al conjunt d'instruments, activitats, hàbits i coneixements que conformen la vida humana en el seu conjunt. Tots ells són apresos i creats pel propi ser humà, no ténen origen biològic en els instints —com passa amb certs comportaments animals— i constitueixen l'element diferenciador entre el ser humà i la resta d'animals. Aquest saber, utensilis elaborats i coneixements que guien la utilització dels objectes produïts *han de ser posseïts per la societat en la seva totalitat*; i per cada membre de l'espècie humana en un determinat grau o part, sense el qual no podrem considerar a l'individu com autèntic ser humà: *és la cultura la que humanitza els individus*.

En efecte, una criatura abandonada enmig d'un bosc, si sobreviu, es converteix en un ser bestial, esclau de les seves impressions sensorials immediates, privat de la capacitat d'abstracció, és a dir, d'humanitzar-se.

En canvi, un jove que la nostra societat "civilitzada" anomenaria salvatge (originari de certes zones d'Àfrica, d'Àustràlia, etcètera) està culturitzat: domina determinades tècniques que li permeten alimentar-se i protegir-se i les exercita des de la seva infantesa; usa un llenguatge, respecta determinades regles, etcètera. *Es amo de la seva cultura i és això que el fa humà.*

L'activitat fonament u origen de tota la cultura és el treball, el qual produeix l'aparició del ser humà en la terra, ja que permet la subsistència d'un ser que intercanvia amb la Natura, aplicant llurs energies segons pautes apreses. Gràcies al treball, el ser humà consegueix, respecte de la resta de la Natura, una llibertat que li permet desenvolupar les demés activitats o esferes de la cultura, que el configuren en la seva plenitud.

El conjunt d'àrees o esferes del coneixement que denominem cultura s'han anat eixamplant i enriquint al llarg de la història de la humanitat, a través dels actes innovadors de cada generació, els quals plantegen noves exigències, desperten noves necessitats i obren noves possibilitats a les generacions futures. Els sers humans han tingut sempre una gran cura en la transmissió de llurs coneixements a les següents generacions, les quals parteixen sempre del saber adquirit i estructurat fins aquell moment.

Una forma específica de coneixement és la ciència, la qual es basa, no en les percepcions immediates dels individus, sinó en la recerca de l'estructura interna de les coses, separada i independent dels individus que la percebeixen, és a dir: en *l'objectivació de la realitat* i en l'ús del pensament abstracte, capaç de plantejar hipòtesis, de verificar-les, i de deduir d'unes experiències concretes, conclusions de validesa general. Al llarg de la Història

de la humanitat només uns quants privilegiats —alliberats del treball manual per llur situació de classe— han pogut dedicar-se al cultiu de la ciència. Però les noves descobertes han obert i obren moltes possibilitats de domini per a la Humanitat en el seu conjunt, tant en l'àmbit de la Natura, com en el de la Societat.

En l'actualitat s'ha arribat a un tal nombre de coneixements científics i d'aplicacions tècniques de cada àrea de la ciència, que es pot garantir a la Humanitat sencera, no només l'aliment i la salut, sinó també un desenvolupament personal més ric i una dedicació al treball menys llarga i feixuga. Però, en la societat capitalista, els aparells ideològics burgesos no garantitzen la difusió de la ciència per a la majoria de la societat perquè aquesta difusió no augmenta els beneficis econòmics de la classe dominant; i l'accés al saber científic per part dels treballadors dóna a aquests una eina de combat contra l'explotació i d'alliberament cap a l'emancipació social.

Es per aquest lligam entre la difusió dels coneixements científics i tècnics i la millora del benestar social que tots els governs revolucionaris s'imposen com a tasca prioritària elevar el nivell de coneixements de la població. I la part més conscient de la classe obrera dels països capitalistes reivindiquen l'accés al saber per a ells i per als fills i és gràcies a llur lluita que el dret a l'educació s'ha anat fent realitat.

2. El treball, origen de la societat humana

“El treball és font de tota riquesa (...). És la condició bàsica i fonamental de tota la vida humana. I ho és en tal grau que fins a cert punt podem dir que el treball ha creat el propi home” (1).

El treball és l'origen del coneixement i de la societat humana. Molts dels objectes que ens rodegen són el resultat d'anys i anys de treball, d'intervencions i descobriments fets de mica en mica, i de mica en mica modificats i adaptats segons les exigències humanes, en un procés que dura des de mil·lenaris.

El coneixement (teoria) i el treball (pràctica) estan lligats en les activitats humanes. En qualsevol tasca que una persona desenrotlla hi ha sempre una mica d'intel·ligència i de pensament, de vegades original (quan es fa una acció que ningú no ens ha ensenyat a fer) i més sovint transmés i acumulat (quan es realitzen actes que hem après d'altri). Es pot dir que tots els costums i els comportaments humans, ademés dels modes de pensar, constitueixen cultura, mentre que es tracti de fets instintius. En aquest sentit es parla de “cultura” dels pagesos, dels pescadors, dels pastors, etcètera, donant a entendre *el conjunt de les formes de viure i de treballar* que caracteritza aquests grups socials.

Hi ha grups humans, en diferents racons del planeta, que encara viuen dels béns que troben en la natura o que es procuren directament amb llur treball (caça, pesca, agricultura, cria d'animals domèstics). Normalment se'ls anomena primitius. Però aquesta paraula no ha de ser presa literalment, en el sentit “d'alló que ve abans”, se-

gons la idea que tots els pobles han de recórrer els mateixos camins i passar per les mateixes fases de desenvolupament que han recorregut els pobles anomenats “civilitzats”. Ben al contrari, la història del colonialisme demostra com s'ha arrossegat a la ruina poblacions i continents sencers a base de forçar a pobles primitius a adoptar formes de vida i de treball pròpies dels colonitzadors.

3. El treball alienant en el món capitalista

El treball, doncs, és el que fa el ser humà diferent dels animals, ja que a través d'ell, aquest transforma i domina la Natura, en àrees més i més vastes. Però, en el món capitalista, en què les formes de producció divideixen la societat en classes antagòniques, el treball per a la classe dominada —el proletariat— passa a ser *treball assalariat*, és a dir, venda de llur força de treball a canvi d'un salari necessari per a llur supervivència; per a la classe dominant —la burgesia— és l'origen de l'increment del seu capital, dels seus beneficis i de la seva dominació gràcies al treball no pagat: la plusvàlua.

En la societat capitalista, amb el desenvolupament de la tecnologia i la divisió del treball, *el treball assalariat perd tot atractiu per a l'obrer*. Aquest ven la seva força de treball a canvi d'un salari fixat, no en funció del propi treball, ni de l'ús i profit del que ha produït, sinó en virtut d'una oferta i una demanda que domina el mercat capitalista. A diferència del petit camperol o de l'artesà, l'obrer perd l'interès directe pel seu treball, que no s'orien-

(1) Engels “El paper del treball en la transformació del mono a l'home”.

ta a produir el que necessita per viure, ni per produir una mercaderia, sinó només per a ser canviat en salari; i aquest treball *no és tradueix en més coneixements*, ni en font de riqueses, sinó en *explotació* i en *alienació*.

Això és cert, no només pels treballadors manuals, sinó també per als treballadors, cada cop més nombrosos, de les àrees de servei: administratius, professionals, tècnics, etcètera; i pels treballadors intel·lectuals de la producció.

El treball, doncs, en el món capitalista, és alienant: *escapa al domini del propi treballador*, que no n'és l'amo, ni se'n beneficia, ni hi troba satisfacció, *ni en veu el procés complet* (que es realitza fragmentadament, sovint en llocs diferents, fins i tot en països i continents diferents). *En sofreix*, en canvi, *la terrible càrrega* (duresa, monotonía, desgast físic i psíquic), *sense participar* o participant només conjunturalment *dels beneficis científics i tècnics o de servei* del seu treball. S'extén així, cada vegada més, l'aspiració a un treball creador i satisfactori, però són escassíssims els assalariats que l'aconsegueixen.

El concepte mateix de treball, en el món capitalista, està alienat. Ha estat despullat del seu valor de contribució individual al bé col·lectiu; del seu valor humanitzant (just orgull pel treball ben fet i fet per un mateix); ha estat despullat també de la seva condició de necessari (sense treball humà no hi ha riquesa) i se l'ha convertit en privilegi d'uns, enfront d'uns altres que no en ténen (l'exèrcit de treballadors aturats); se l'ha confós i reduït al concepte de "guanyar-se la vida".

La nostra alternativa —apareguda fa més de cent anys en el MANIFEST COMUNISTA— continua plenament vigent: Lluitem perquè l'obrer —diuen Marx i Engels— "no visqui sols per augmentar el capital i sols en la me-

sura que l'interès de la classe dominant exigeix que visqui. *En la societat burgesa, el treball viu no és més que un medi per augmentar el treball acumulat. En la societat comunista, el treball acumulat no és més que un medi per ampliar, enriquir i fer més fàcil la vida dels treballadors*".

4. El coneixement en el món capitalista

També el coneixement, en mans de la classe dominant, *aliena* i és *alienat*, ja que aquesta l'utilitza en el seu propi profit, de cara als seus interessos, enaltint els valors burgesos, ignorant, rebaixant i desvirtuant els valors no burgesos. Ens aliena.

La pròpia educació i l'ensenyament en general, en la societat capitalista és alienant: posa els joves en contacte amb l'experiència acumulada per la Humanitat, però no els permet esdevenir amos de la pròpia cultura, ben al contrari. Es mouen entre contradiccions, fruits de l'alienació de què hem parlat:

Desinterès o rebuig de l'estudi per part de molts joves en edat escolar, estudi viscut com una obligació incomprendible, que no els aporta res, que no els serveix de res. La manca d'ocupació juvenil ha augmentat molt aquest rebuig, per la pèrdua d'interès utilitari que podia haver tingut en altres temps ("estudia, que et fas un futur"). Cal lligar el fracàs escolar, tant extés entre els fills de la classe obrera a l'alienació en l'aprenentatge: se'ls difon una realitat que no és la seva, a través d'un llenguatge

i d'unas idees que els són estranyes, amb un professorat molt distant del proletariat, etcètera.

Dubtes respecte a la institució escolar i a la seva funció. Hi ha qui es pregunta si les escoles són útils i necessàries a la humanitat. O bé si és sobretot el poder públic qui les necessita com a mitjà de repressió, de canalització d'energies i de "parking" de joves que, si no, estan desvagats i es tornen perillosos. Molts professionals de l'ensenyament, sense alternatives, són víctimes d'aquests dubtes i transmeten, inconscientment, a llurs alumnes un missatge ambigu i desmoralitzador que cal denunciar i combatre.

Contraposició entre les disciplines científico-tècniques i les artístico-humanístiques. En realitat, cada vegada estan més desdibuixades les fronteres entre la tècnica i l'art; entre l'art i la ciència. Ja Marx va preveure que, en un món no alienat, ciència i humanisme haurien de convergir, ja que les necessitats humanes expressen l'aspiració de dominar la realitat, adaptant-la a les persones, fent-la una realitat humana.

Però, en el món capitalista, és la ciència i, sobretot, determinades aplicacions tècniques les que són útils a l'oligarquia. La resposta s'abandona, es desvaloritza, s'adultera. Es fomenta el concepte: saber és acumular dades. I es potencia la super-especialització i la fragmentació del saber. S'allunya els fills de la classe obrera i del poble d'una autèntica educació integral, que no interessa al poder. I es condemna al poble a saciar les seves ànsies culturals amb pèssims productes: concursos de ràdio, de TV, multiplicació d'enciclopèdies en fascicles, etcètera. Les dones són en especial víctimes de la contraposició fictícia entre el tècnico-científic i el humanístic:

— Durant l'etapa escolar reben del seu propi sexe una

imatge desvaloritzada i sotmesa que les estimula poc cap als estudis i la promoció personal i professional.

— Ja adultes, són orientades cap a les àrees més despreciades del mercat de treball; o són discriminades econòmicament, quan entren en competició amb l'home.

— O bé esdevenen ames de casa, en perpètua soledat, consumidores de revistes del cor, tele-espectadores de programes com "Los ricos también lloran", etcètera.

— Fins i tot les dones que estudien ho fan majoritàriament en l'àrea humanística (ensenyament, psicologia, arts plàstiques i dinàmiques), o en la de serveis (administració), a les menys valorades per la societat.

Només una educació integral, analítica enfront l'alienació, superadora de discriminació sexual o altre, harmonitzadora de les diferents parcel·les de cultura (científica, tècnico-manual, artística i sentimental) *pot formar homes i dones nous,* capaços d'utilitzar el coneixement en benefici de la humanitat sense discriminacions; per l'alliberament de l'explotació i de les facetes més dures i rutinàries del treball —gràcies a les màquines—; per l'enriquiment i l'aprofundiment de les relacions humanes; per augmentar la pròpia felicitat i la del conjunt de l'espècie humana.

Desconfiança i temor respecte als avenços científico-tècnics i humanístics. Un dels drames del segle XX és que determinat progrés s'ha convertit en una font de perills, de desconfiança en el ser humà i de pessimisme respecte al futur.

Sovint les màquines no serveixen per alliberar dels treballs més feixucs, sinó que són utilitzades per l'oligarquia per a prendre els llocs de treball a milers d'obers.

La instal·lació de determinades indústries i l'experimentació en certs camps, no suposen noves fonts de riquesa

i progrés, sinó d'enverinaments, contaminació, destrucció de la natura, augment del poder de les multinacionals, augment dels perills de contaminació, mort i confrontació militar.

Els avenços en el coneixement de la ment humana són utilitzats per la propaganda i els mitjans de comunicació —al servei de poderosíssimes multinacionals— per a manipular els hàbits, els modos de pensar i les consciències dels ciutadans, en benefici del poder, econòmic i polític.

La terrible experiència de la segona guerra mundial — en la que els camps de concentració i morts nazis agermanaven l'avenç científic i el refinament artístic amb la més deshumanitzada barbàrie contra l'home— va acabar amb dos actes criminals per part dels EE.UU.: el bombardeig atòmic d'Hiroshima i Nagasaki. L'amenaça atòmica s'ha ampliat, des d'aleshores, amb les armes biològiques, utilitzades al Vietnam pels mateixos neo-nazis nord-americans. I creix el temor de què determinats avenços genètics, químics, etcètera en mans de l'imperialisme, puguin transformar l'estructura i la dinàmica de la personalitat humana, fent sorgir noves formes de dominació de l'home per l'home.

Es la Universitat burgesa la que prepara professionals i tècnics especialitzadíssims en una petita parcel·la i despreocupats i ignorants de la resta; indiferents als problemes dels explotats; "neutrals" i, per tant, reproductors del sistema, de l'autoritarisme i la jerarquització, del llenguatge intel·ligible; defensors, en suma, del capitalisme i les seves nefastes conseqüències.

De tot el que aquí s'ha dit fins ara se'n poden desprendre una sèrie de conclusions. N'apuntem algunes a continuació:

— Hem de conèixer i comprendre els mecanismes

d'alienació cultural de la societat burgesa per a sustreure'ns-hi i difondre aquesta actitud, entre els companys, a fi de crear una resistència al respecte. (La majoria de la classe obrera, la gran majoria de les capes de professionals i tècnics i, sovint, els propis comunistes pensen "en burgès" en moltes matèries: educació, relacions entre parella, consumisme, oci, etcètera).

— Valorar, utilitzar, promoure i difondre fonts pròpies de coneixement, *fonts alternatives*: premsa, ràdio, llocs de trobada i intercanvi. (Aquesta lluita ideològica està quasi del tot abandonada ara: és un dels nefastos resultats de l'eurocomunisme. Es tracta d'una necessitat urgent perquè els mitjans de comunicació de masses arriben a tots els racons i influencien de forma directa, però també de manera inconscient. No podrem reunificar la classe obrera espanyola fins a què els valors culturals que li són propis hagin estat recuperats).

— Valorar l'estudi, tant el reglat com l'autodidacte. Fomentar l'ús dels mitjans de comunicació *de forma crítica* i intel·ligent com un filtre necessari per a separar la informació de la ideologia. Fomentar la lectura, individual i col·lectiva, mitjà que permet millor el pensament reflexiu i creatiu.

— El nostre objectiu de pedagogs és: educar nens i joves amb *aptituds*, cultivades des de la més tendra infància, *polivalents*, *polifacètiques*, bàsiques de les diferents activitats humanes: manuals, de coneixements tècnics, arts plàstiques, dinàmiques, musicals, d'investigació, etcètera; amb *hàbits de treball intel·lectual*: verificació sistemàtica, crítica, interconnexió de matèries, etcètera; amb un *alt nivell de coneixements* en els diferents camps de l'activitat humana; amb *actituds positives* de solidaritat i convivència entre els pobles i les persones, *cara al tre-*

ball productiu i socialment útil, sense prejudicis jerarquitzants, respecte al tipus de treball, participatius i cooperadors en col·lectivitat.

Això només serà possible en una societat sense classes, una societat socialista avançada. Però cal, ja des d'ara, avançar en diferents aspectes cap a la fita que volem:

- en l'organització idònea del treball escolar,
- en l'articulació i globalització de les matèries,
- en l'aprofundiment del procés i mecanismes de l'aprenentatge,
- en l'aplicació sistemàtica de mètodes i hàbits d'investigació, de participació, d'aprofundiment de la democràcia de base, o popular.

— La lluita ideològica dels comunistes a la Universitat és essencial i urgent, entre els professors i PAS, però sobretot entre els estudiants.

— Els països socialistes més avançats han de suposar per a la classe obrera mundial i per als pobles dominats per l'imperialisme un puntal d'esperança i una demostració constant de que *el coneixement pot i ha de ser utilitzat per al benestar de tots, la cooperació i la pau.*

Les amples masses del món capitalista, favorables a la pau, necessiten d'una postura organitzada i conscient per a oposar-se a la utilització del saber humà amb fins de guerra i agressió, com interessa al imperialisme. Els comunistes hem d'ajudar amb la nostra lluita ideològica a la presa de consciència i a l'organització d'aquestes masses.

II. L'ensenyament burgès, instrument de dominació

1. El dret a l'ensenyament

Les revolucions burgeses, especialment la francesa, signifiquen un fet progressiu per als pobles, a Europa primer: liquidació del sistema de dominació feudal (civil i eclesiàstic), extensió a capes més àmplies dels beneficis d'un nou dinamisme econòmic, decapitació d'obscurantismes ideològics i d'altres irracionalitats pròpies de les classes anteriorment dominants, extensió d'una mentalitat científica a tots els nivells de l'activitat de la societat urbana i d'aquí cap a l'ensenyament. La classe burgesa és la que ha parlat per primera vegada de generalitzar l'ensenyament. Ho ha fet en la mida que li ha estat necessari tenir treballadors ensenyats (llegir, escriure, les quatre regles d'aritmètica) i "educats".

A finals del segle XVIII, el progrés del comerç internacional, la importància dels problemes monetaris, la necessitat d'augmentar els recursos agrícoles i manufactu-

rats exigien coneixements amplis i concrets. El progrés efectiu de tots els sectors de l'economia feia augmentar el nombre de les persones riques i benestants i, per tant, el nombre de joves que podien aspirar a una instrucció mitjana. S'escampà, doncs, el desig de "coneixements útils" que servissin per a comprendre la realitat i per transformar-la. Alhora, els estats es veien obligats a plantejar-se nous problemes: necessitaven personal qualificat i competent, funcionaris, tècnics i empleats: el nombre de persones cultes requerides pel poder públic tendia, doncs, a créixer. La burgesia francesa, arribada al poder per mitjà d'una revolució, proclama en la seva carta constitucional (1791) "Serà creada i organitzada la instrucció pública, comuna a tots els ciutadans, gratuïta en els graus d'ensenyament indispensables a tots els homes...". (Si bé aquest dret no va fer-se efectiu fins que la classe obrera francesa ho exigí, molts i molts anys després).

Però la burgesia contemplà sobretot l'escola en què la mateixa burgesia era la primera interessada: pensionats i col·legis d'ensenyament mitjà, instituts d'ensenyament mitjà i superior i les Universitats. (El segle XIX a Europa va ser el dels exàmens i les oposicions). La iniciativa privada, especialment la clerical, era considerable, però molt variada, segons els països. A Espanya, on no triomfà la revolució burgesa, fou determinant i —exceptuant determinats i breus períodes— ho continua sent en l'actualitat.

L'ensenyament primari, durant llargs anys, només va afavorir les capes mitjanes i superiors de la població. La maquinària cada cop més mecanitzada permetia utilitzar, per a la indústria, mà d'obra no qualificada, fins i tot analfabeta. A més, l'explotació del treball infantil, ge-

neralitzat en tot el període d'ascensió de la burgesia, impedia, en la pràctica, l'escolarització regular dels fills de la classe obrera i dels camperols. Fins que no comparegueren moviments revolucionaris d'un cert relleu, mentre les classes dominants pogueren excloure de l'exercici dels drets polítics els obrers i fins i tot els estrats inferiors de la burgesia no fou ni tant sols pres en consideració el problema de l'educació bàsica per a tots. L'empenta revolucionària obligà a l'ampliació del sufragi electoral y de la representativitat institucional municipal i parlamentària i posà en l'ordre del dia la necessitat de la instrucció pública. Així fou en la majoria de països europeus.

Han estat, doncs, les lluites populars que han anat aconseguint el dret a l'educació estés a tots els infants de forma efectiva. Des dels teixidors anglesos que aconseguien hores setmanals d'ensenyament per a la mà d'obra infantil —augmentades i generalitzades en 1844 en sis mitges jornades d'estudi i sis mitges jornades de treball—, fins a la plasmació en el Manifest Comunista (Marx i Engels, 1848) de la mesura n.º 10 per a la transformació del mode de producció: "Educació pública i gratuïta de tots els nens, abolicció del treball d'aquests en les fàbriques, tal com avui es practica, lligar l'educació a la producció material, etcètera"; fins a les lluites dels anys 1970-79 a l'Estat espanyol, les de "Ni un nen sense escola, ni un mestre sense feina", que aconseguien l'ensenyament per a tots (en condicions de mala qualitat —és clar—) amb un segle de retard sobre la resta de països europeus. Les races oprimides han hagut i han de lluitar pel dret a la instrucció, més enllà del reconeixement legal (negres, gitanos, etcètera). El cas de l'educació de les nenes i noies —importantíssim ja que es tracta del 52% de la Humanitat— té característiques específiques; no no-

més han sofert impediments semblants als de les races oprimides pels blancs, sinó que els han sofert des de l'interior de la pròpia família, des del propi entorn socio-cultural i també dins l'escola: diferenciació en els jocs, sublimació del futur paper de mare i de mestressa de casa, manca d'estímuls per a la participació social i per a la consecució d'un futur laboral-professional més exagerat que en els nois... etcètera. El que dificulta, com és obvi, llur presa de consciència.

Només en els països on s'ha fet una revolució socialista, el dret legal a l'educació ha anat aparellat amb el dret efectiu pels joves d'edat escolar —nois i noies— i també per la major part de la població adulta.

2. L'ensenyament burgès, instrument de dominació

Cada nova classe adquireix el seu domini només en bases més àmplies que les de la classe dominant anterior —diu Marx—. La burgesia representa els seus interessos limitats de classe com interessos generals, universals. I les idees, en aquesta representació, aconsegueixen un paper important: la burgesia fa un treball ideològic constant, a través del conjunt d'institucions, de les formes de vida, dels mitjans de comunicació i, de manera especial, a través de l'ensenyament. De forma que les necessitats econòmiques del sistema capitalista i les reivindicacions i lluites populars han estés l'escolarització a tots, però els coneixements i l'educació que les capes populars reben estan estructurats i dirigits per la classe burgesa i aquesta

en fa instrument de dominació d'aquestes capes populars.

L'aparell escolar burgès aparenta tenir dos objectius (transmetre coneixements i donar valors ètics generals, l'herència històrica del conjunt de la Humanitat). Però, intenta dur-ne, en realitat, quatre a la pràctica, fonamentalment ideològics:

- Manténir la ideologia dominant burgesa, al marge i en contra dels interessos reals del conjunt social.
- Reproduir la força de treball, segons necessitats del sistema.
- Manténir les desigualtats socials.
- Separar l'ensenyament de la realitat que l'envolta, separar cada parcel·la de saber de les altres, a fi d'impossibilitar tota verificació.

Això dóna com a resultat uns efectes contraris en els fills de la classe dominant i en els de les capes populars dominades.

En efecte, si bé els fills de la gran i mitjana burgesia gaudeixen de totes les facilitats que els diners i l'statuts social proporcionen tant pels estudis com pel seu futur d'adults, llur principal avantatge radica en el fet que la ideologia que l'aparell escolar transmet els afavoreix i els estimula perquè només parla d'ells i en funció d'ells; presenta des d'angles positius totes llurs característiques de classe, i els coneixements i valors que transmet han estat triats, esporgats, tergiversats o sobrevalorats, a fi d'enaltir la burgesia, presentant-la com la mida de totes les coses i equiparant-la amb la Humanitat sencera (així, per exemple, tal com es presenta la creació de riquesa, els fets de colonització, la creació artística i literària...). El món que envolta aquests joves —amics, institucions, els mitjans de comunicació (TV, ràdio, premsa, còmics, publicitat, cinema, etcètera)— repeteix com un eco aquests valors

classistes i aquests coneixements manipulats, de forma que tot sembla encaixar en un món no just, però el millor possible, en el qual el paper que han de jugar és continuar exercint llur dominació de classe.

En canvi, en els fills de la classe obrera, dels camperols i de la petita burgesia les funcions ideològiques de l'aparell escolar ténen efectes alienants, frustrants, que ara analitzarem. Com ho aconseguen?

a) Manteniment de la ideologia dominant, al marge i en contra dels interessos reals del conjunt de la societat.

Es promou i valora el sistema jeràrquic classista, tant amb les activitats (un sistema negatiu d'avaluacions escolars) com també, i sobretot, en les relacions personals i col·lectives: l'alumne supeditat al professor, que continua mantenint un cert poder sobre ell i que hem de combatre com a agressió a la llibertat de la persona, o als pares, que en una gran majoria estan imbuïts també per l'educació burgesa que han rebut i continuen rebent; el personal de serveis al marge de "l'autèntica" comunitat escolar; els pares dels centres públics supeditats als claudres de professors; els inspectors i els poders públics per sobre, etcètera.

Es fomenta l'esperit individualista, competitiu i de consumisme, recolzat pels mitjans de comunicació en els "herois" de ficció, en la imposició d'unes modes alienes al nostra tarannà, en la penetració d'una cultura i d'un folklore importats de la societat consumista USA, en l'oferta constant de productes de consum controlats per les grans multinacionals, etcètera. Determinades festes religioses, inicialment dedicades als infants, han passat a ser concursos de qui té més (primeres comunions, nadal, reis); i l'àmbit escolar serveix de terreny de confrontació.

Es presenta el treball jeràrquicament dividit entre el

treball manual i intel·lectual. Ni els espais, ni els mitjans, ni els horaris, ni la formació del professorat permeten lligar teoria i pràctica, impeding qualsevol verificació del que s'estudia en la realitat quotidiana, avorrint la majoria d'alumnes, empatxats d'abstraccions; frustrant, en la pràctica, excepte en aquells especialment dotats o que ténen altres possibilitats que l'escola, tant el treball intel·lectual com el tècnic manual ben fet.

Predica de paraula i amb l'exemple la "neutralitat" davant els problemes col·lectius i polítics, defensant que l'escola n'ha de quedar al marge. No només els claudres són sovint víctimes i cómplices d'aquesta concepció burgesa, sinó també les APAS temen i impedeixen la "poli-tització" de les escoles i les classes dels seus fills.

No es té rigor científic en analitzar la realitat: la història, l'economia, la filosofia, la geografia, etcètera són contínuament mediatitzades amb finalitats ideològiques. La història, per exemple, ni en els llibres de text ni des de la càtedra del professorat, posa els alumnes en contacte amb *llur* passat (camperol o obrer en la seva majoria); l'economia no aclareix què és el treball humà el que produeix la riquesa, etcètera; es dóna una visió interessada històrica, filosòfica... mitjançant conceptes que constitueixen llocs comuns ja en la mentalitat popular: la inevitabilitat de les guerres i de la divisió classista de la societat com a connatural de l'espècie humana... Aquest i molts altres temes són ignorats o tractats superficialment i de forma parcialitzada, de manera que ningú no s'hi sent implicat i tampoc no entén que algú altre pugui sentir-s'hi implicat.

b) Reproducció de la força de treball, segons necessitats del sistema.

Els avenços de la ciència i la tècnica han generat tre-

balls d'una gran complexitat. Això obliga el sistema escolar a preparar alumnes molt qualificats.

Però la reestructuració del mercat de treball mundial i la destrucció d'una part de les forces productives (obriers en atur) que l'oligarquia ha dut a terme aquests darrers quinze anys per fer front a la crisi i salvar el sistema capitalista tenen com a conseqüència escolar que una part dels alumnes estan mancats d'un futur laboral. (En el cinturó industrial de Barcelona, la meitat de joves menors de 25 anys mai no ha treballat. I si troben feina, aquesta no exigeix cap tipus de qualificació: treball submergit, contractes eventuais per a feines de peonatge...). L'aparell escolar ensenya i educa els treballadors d'èlite, que rebran una sòlida formació en aquelles matèries que interessin a l'oligarquia i una gran qualificació en una parcel·la molt especialitzada, alhora que una formació general mínima i molt falsejada. Aquest mateix aparell escolar burgès no està econòmicament interessat en la formació de la gran massa. Li costa un alt preu —que l'estat retalla sempre que li permeten a l'hora d'establir els pressupostos del país—, però el paga, sabent que allí els joves estan retinguts, alhora que confia en "l'educació" que reben per a llur domesticació. En aquest context, les grans empreses volen formar els seus propis obrers especialitzats. Es tracta d'especialitzacions que no valen per al mercat de treball en general, de forma que els obrers es troben vinculats a l'empresa en major grau que abans. Aquest és el veritable sentit dels escassos resultats dels instituts de Formació Professional, la manca de sortida de llurs especialitats en el mercat de treball i els grans esforços fets per la patronal espanyola i catalana i els poders públics (Generalitat, INEM, Diputació, etcètera) en la FP amb els contractes de formació en les empreses.

c) Manteniment de la societat de classes, perpetuant les desigualtats socials.

No existeix un sistema escolar únic, sinó un sistema selectiu al llarg de l'escolarització:

— La LODE, amb la seva triple xarxa escolar: escoles públiques, escoles privades concertades (pagades amb diners públics), escoles privades d'èlite (pagades amb diners privats... si no apareix algun CEDIP pel mig).

— Titulació doble al final de l'EGB (certificat i graduat escolar); divisió jerarquizada de l'ensenyament mitjà (FP desvaloritzada en el mercat de treball i BUP, amb formació només teòrica no contrastada en el treball pràctic, però exigida en qualsevol treball amb un mínim de perspectives). La possibilitat de passar de FP a BUP i de FP2 a les Escoles Tècniques Superiors és en la pràctica, més fictícia que real (1).

Les barreres socio-econòmiques actuen al llarg de l'escolaritat (manca d'escoles bressol, manca d'escoles especials i de les condicions per a la integració dels disminuïts en la xarxa pública, manca de gratuïtat del material escolar, llibres, etcètera, escassetat de mitjans en els centres públics, retallats cada any en els pressupostos de l'estat, etcètera) i culminen en la selectivitat universitària, gràcies a la qual, s'adequa el nombre de tècnics i professionals en formació, no a les necessitats de la població (2), sinó als llocs de treball especialitzats que l'oligarquia està disposada a absorbir més la quota econòmica que està disposada i resignada a pagar per mantenir la Universitat.

(1) Excepte en alguns casos puntuals, com és el de les Escoles Normals.

(2) El projecte de reforma de les Ensenyances Mitges té una concepció positiva per a nosaltres, ja que vol abolir la doble titulació i la doble via (FP i BUP) fins als 16 anys, l'anomenat Tronc Únic. Però la predestinen al fracàs la no destinació de mitjans i el no començar-la des de baix.

En efecte, és aquesta institució la que compleix una doble funció: prepara ideològicament una capa de tècnics i professionals mitjos, part dels quals formaran l'exèrcit d'aturats qualificats, dels quals la burgesia té també necessitat per a controlar el preu dels salaris dels quadres mitjos. I, a la vegada, absorbeix aquells que necessita, els quals confia la burgesia que actuaran al seu favor i transmetran la seva ideologia en els llocs de treball que ocupin. La majoria d'ells ho fan: a la Seguretat Social, en detriment de la salut pública; a l'ensenyament, "educant" i mal informant els joves; a la indústria, obstruint les lluites obreres, ajudant el capital a explotar millor...; en els mitjans de comunicació social, mediatitzant la informació, "programant" l'opinió pública, etcètera.

Els supertècnics i els científics molt especialitzats que, en determinades parcel·les, són molt necessaris des del punt de vista econòmic a l'oligarquia, són preparats en altres escoles privades, no necessàriament del propi país, o bé a Universitats estrangeres a través de xarxes de connexió amb cobertura legal on hi ha implicats certes facultats i departaments de la Universitat espanyola. La gran burgesia espanyola i catalana està molt interessada a inaugurar la privatització de la Universitat, com en altres països de l'àrea capitalista existeix.

d) Separació i aïllament de l'ensenyament i la realitat que l'envolta: separació de cada parcel·la de saber, respecte a les altres, a fi d'impossibilitar qualsevol verificació.

Els centres escolars no estan lligats al medi socioeconòmic i cultural en què estan enclavats.

— Ni s'estudia ni s'ofereix cap anàlisi d'aquells fets i fenòmens que més directament influeixen o han influït en la realitat dels joves (fets com el lligam d'una determinada comarca amb la indústria tèxtil i la conformació

de les seves característiques actuals; fenòmens com l'emigració dels darrers 30 anys, les seves causes, els seus focus principals, la cultura rural confluint i xocant amb la cultura urbana, industrial), impedit a la majoria la comprensió de llurs propis arrels, i per tant, la possibilitat de generar cultura, modes integrats de vida social.

— La llengua catalana troba greus dificultats en el moment actual per a ocupar el lloc que li pertoca dins l'ensenyament com a llengua pròpia del país. En un percentatge molt elevat de l'escola pública, l'ensenyament —que és encara *del* català, no pas *en* català— es mesura per hores, pels mínims legals vigents, però val a dir que, en un índex molt elevat, ni aquests mínims no es compleixen. Els nois i noies acaben la Bàsica amb greus dèficits en llengua catalana i, encara pitjor, sentint el català i la cultura catalana com a elements estranys, no integrats, ni individualment, ni socialment. Les experiències d'escola *en* català (que es donen actualment en molts ambients d'immigració), que són valorades tan positivament, perillan en molts casos d'esbotzar-se per manca de recursos complementaris de reforç (absolutament necessaris en aquests casos) o per manca de continuïtat (places ocupades per mestres desconexadors del català).

Davant d'aquesta situació, la burgesia "nacionalista" que governa a Catalunya presenta una manca evident de planificació, de coordinació, i com és lògic d'interès (no l'interessa l'escola pública). La burgesia es desinteressa de tota integració nacional, cultural, social i lingüística real d'origen immigrat. Es refugia en legalismes i només ofereix uns estàndars d'ensenyament complementats amb ajuts voluntaristes i de poc abast (especialistes de català, SEDEC, beques...), insuficients per al conjunt de Catalunya i per a l'envergadura del problema. Els seus dis-

cursos de fa vint anys sobre la integració han resultat, doncs, pura demagògia.

— Tampoc no es dona la possibilitat de participar realment en la vida organitzada, ja que l'associacionisme no és facilitat ni volarat.

Tampoc no estan lligats al medi natural. No s'estudia ni es comprèn la dependència de la humanitat respecte a la natura. Només en els darrers anys s'ha començat en certes escoles a treballar el tema. Però molts l'eviten o el tracten superficialment i parcialment per considerar-lo massa "polititzat", ja que el respecte a l'Ecologia incideix de ple en la lluita per la pau, contra l'armamentisme, les armes nuclears i els interessos polítics i econòmics de les multinacionals.

Cada matèria d'estudi, essent només una part dels coneixements i experiències acumulats per la Humanitat a través de la seva història, és presentada, en canvi, com a quelcom completament a part de la resta de matèries. La ideologia dominant, a través de la formació, i les llacunes en aquesta formació, del professorat, impedeix activament que la major part dels temes puguin ser tractats des de distints angles: econòmic, històric... des de la matemàtica, la química, la física... Les matèries, desconexes, impedeixen la comprensió global dels fenòmens i converteixen un àrdua i frustrant, per a la major part dels alumnes, la tasca d'estudiar.

El professorat ha sofert en general un procés de desclassament i es troba, com ja s'ha citat anteriorment, separat de la classe social dels alumnes dels centres públics: difon una realitat i parla un llenguatge estranys; viu en barris i poblacions separats del centre escolar; no s'interessa —salvant honroses excepcions— per la problemàtica en què estan immersos els alumnes i llurs pares.

Els canvis polítics de la societat espanyola i catalana dels darrers 10 anys han sumit el professorat en una contradicció de la qual pocs d'ells en tenen consciència. Formalment estan per la participació i la democràcia, i difonen de paraula aquest model de societat, el que està totalment dissociat de llur pròpia pràctica cívica: la majoria del professorat ha canviat la seva actitud, ha passat d'ésser activa a adoptar una postura passiva, no té vida associativa de cap mena, no pertany a partits polítics, no està sindicat, etcètera. Si bé la majoria dels pares estan també al marge de tota participació, al no veure's obligats a la professió "d'ensenyar" transmeten inconscientment el propi model que viuen: passivitat, gregarisme, desconfiança en els altres i, en general, manca d'objectius en la vida, si no són els que el consumisme els ha programat. Aquest és també el model que l'exemple del professorat —si no les seves lliçons— transmet a la joventut.

3. Conclusions

Del que fins aquí s'ha dit, s'en poden treure moltes conclusions, de les quals n'apuntem algunes:

L'educació integral per a tots i l'aplicació de la Ciència i la Tècnica, l'exercici de les Arts i les Lletres en benefici de tota la humanitat són aspiracions de la majoria de la població mundial. Però el sistema capitalista no les pot satisfer ni podrà fer-ho mai, perquè entraria en contradicció amb la llei del màxim profit. Només una revo-

lució socialista, que transforma tota l'estructura social, pot abordar i satisfer aquesta aspiració, amb l'únic frè de les pròpies necessitats socials.

L'aparell escolar burgès, que manté la ideologia capitalista, reproduïx la força de treball que mantindrà la divisió de la societat en classes i impedeix de forma activa la comprensió global del món a les joves generacions; és un dels puntals ideològics del sistema per mantenir la dictadura capitalista.

Només la lluita ideològica contrària al sistema pot dur elements dinamitzadors, d'aprenentatge i presa de consciència real. Cal oposar-se fermament a la "neutralitat" als centres escolars. És essencial abordar temes "candents" socials i polítics, cal denunciar tots els intents de rebaixar els graus d'ensenyament (com ho és ara la retirada de l'ensenyament nocturn) s'han de provocar debats, aportar arguments, desmuntar, en suma, les mentalitats dominades. Aquest treball cal fer-lo des de cada situació particular i de cara a tots: pares, professorat, estudiants, personal d'administració i serveis... Cal plantejar-lo en tots els òrgans col·lectius de la vida acadèmica.

La revisió crítica dels programes i llibres de text és una tasca *política* que només poden abordar professionals competents i multidisciplinaris. La unitat de l'esquerra pot afavorir aquesta laboriosa tasca afegint continguts de classe a la lluita ideològica a que estem compromesos.

La lluita ideològica a la Universitat pot donar elements a futures generacions de professionals, tècnics i quadres mitjos, de l'explotació a la qual són sotmesos pel sistema i de la menyspreable labor que els està destinada. L'agitació i propaganda a la Universitat ha de fer-se des de tots els angles possibles.

L'atur no és un accident entre dues etapes de benestar, en el sistema capitalista. L'aplicació de la ciència i la tècnica en recerca del màxim profit produeix atur. L'exèrcit de reserva de treballadors aturats conté els salaris i les reivindicacions obreres, i destrueix conquestes sindicals i socials fruit de dures lluites anteriors. L'atur és essencial al sistema capitalista. Aquest incideix brutalment en la població escolar, restringeix les seves condicions i aspiracions, la corromp i destrueix en ella la fe en si mateixa i en el seu futur. Cal, doncs, de forma especial, la lluita ideològica entre la joventut, que no té futur en aquesta societat, si no és rebel·lant-se i organitzant-se contra d'ella i en defensa de llurs drets i d'una societat més justa.

En les condicions escolars descrites no és possible parlar de fracàs escolar, sinó d'una societat que programa aquest fracàs. Cal entendre l'abandó prematur de l'escolaritat de les noies i llurs aspiracions migrades en el terreny laboral, professional, etcètera, així com el pesimismo dels nois en els resultats per la desconfiança en poder trobar un lloc de treball a causa de l'atur després d'acabats els estudis, que posteriorment assumeixen com a fracàs personal.

La privatització és sempre un dels mecanismes de jerarquització social. Cal combatre-la en totes les formes en què es presenti. L'actual forma de concerts, regulada per la LODE és una victòria de la dreta i només pot servir per a satisfer interessos particulars contra la majoria. Hem d'oportar-nos amb força a qualsevol forma de privatització de la Universitat. No pot defensar aquesta reivindicació només el que treballa o estudia a la Universitat.

Els Pressupostos Generals són l'expressió dels interes-

sos de la burgesia, servits per l'estat burgès. Són contraris als interessos de la majoria de la població i cal fer a través d'ells una lluita ideològica des de tots els angles, no només des del sindical, ja que en ells apareixen els contrastants del sistema.

La necessitat de la lluita ideològica a l'ensenyament i la inferioritat de condicions en què lluitem contra el sistema obliguen el comunista a coordinar esforços i a organitzar-se. En el si del partit, militant en les organitzacions específiques: cèl.lules d'ensenyament, cèl.lules de Federació Universitària. I en els CJC, en les d'estudiants. Necessitem treure del seu ensopiment la lluita en defensa de la escola pública i la seva qualitat tornant a posar en moviment les meses d'Ensenyament, demanant que es solucionin els problemes materials que sofreixen les escoles sense oblidar que de res ens servirà això si no assolim que es canviïn els continguts ideològics de l'ensenyament burgès. Necessitem debatre i aclarir la nostra línia d'actuació per a millor treballar en les organitzacions de masses pròpies de l'ensenyament. Professors, estudiants, pares i personal de servei han de tenir el partit com a instrument per a la lluita de masses en els claudis, consells, assemblees, juntes d'APAS, federacions, en el sindicat, etcètera. Cal aconseguir la confluència de les diferents organitzacions de masses en un moviment organitzat de l'esquerra a l'Ensenyament.

III. Educació per la pau

Sota el domini del imperialisme, el desenvolupament de la ciència i de la tècnica, al ser el benefici privat l'objectiu fonamental, està orientat més cap a fins destructius (pressupostos militars, indústria armamentista, centres d'investigació espacial per la conquesta bèl·lica de l'espai, utilització amb fins destructius de la química i biologia...) que constructius (salut, educació, habitatge, millora del nivell de vida...).

L'origen de la guerra és l'afany de dominar, d'exploitar, d'apropiar-se del dels altres i la utilització de la violència directa i indirecta per aconseguir aquests fins. L'imperialisme, forma del capitalisme internacional, acumula en mans d'uns pocs les riqueses del planeta, condemnant al subdesenvolupament i a la pobresa a la major part de països del món. Militaritza el planeta i l'espai; extorciona els països pobres amb el deute extern; agradeix els pobles que volen establir relacions socio-econòmiques més justes (invadint-los, bombardejant-los, promovent i sos-

tenint governs feixistes, etcètera). Imposa als seus aliats despeses més i més elevades per armament; i obliga als països socialistes a fortes despeses militars (que cal restar del benestar i consum) per la defensa, investigació militar i carrera armamentista.

La guerra és l'últim recurs del sistema capitalista per solucionar les seves crisis internes insalvables, i una altra font de beneficis per omplir les butxaques de la classe patronal i salvaguardar els seus propis interessos. El capitalisme només pot subsistir perllongant els seus beneficis i propietat privada i defensant-se contra la classe enemiga: el proletariat. L'Estat burgès òrgan de la classe dominant no pot conciliar-se amb la seva classe antagonica: es tracta d'una lluita irreconciliable. I la burgesia, per mantenir el seu domini, necessita l'exèrcit i els cossos repressius, les lleis i la justícia, l'esglèsia, i també el control ideològic des de l'escola i els mitjans de comunicació de masses, obstaculitzant totes les vies per les quals els treballadors poden adquirir una consciència de classe i oferir contra la guerra imperialista la seva única solució: la revolució social i l'amistat i pau entre els pobles.

Es per això, que *lluitar per la pau vol dir lluitar contra l'imperialisme* i les seves seqüeles, recolzar els països explotats en la lluita pel seu alliberament, lluitar en favor d'unes relacions socials justes, sense explotació, ni marginació, ni apartheid.

1. Què és la pau

Hi ha un doble concepte de pau: el negatiu (absència de violència directa, tortura, assassinats, guerra). Molt més interessant per nosaltres, estudiants, educadors, pares, és el concepte positiu de pau que implica l'absència de violència estructural.

La violència estructural és conseqüència directa de la societat fragmentada, organitzada en classes socials que juguen rols contradictoris i oposats en la producció. Així doncs, la classe dominant organitza el seu poder a través de l'Estat burgès, instrumentalitzant un aparell ideològic complex, fent que els propis explotats acceptin l'ordre establert com a l'ordre natural de les coses, és resignin o donin sortida a llur rebel·lia per medis indirectes i alienants. D'aquesta manera, la violència per la qual la burgesia organitza i manté les relacions de producció capitalistes, es trasllada al dedins de les relacions socials i personals: competitivitat entre els productors; subordinació i discriminació de la dona; subordinació dels infants i els joves; autoritarisme institucional fins arribar als centres educatius; violència ambiental i inseguretat; atur obrer... Cal remarcar també que l'acientifisme del desenvolupament capitalista porta al descontrol i a l'arbitrari en la relació transformadora amb la Natura, determinant processos irreversibles de destrucció del medi natural. Forma part també d'aquesta violència estructural l'adoctrinament i alienació que propaguen els mitjans de comunicació, molt especialment la TV; el poder creixent dels aparells directament repressors (forces de "seguretat"), al mateix temps que l'Exèrcit incrementa el seu paper en el sí de la societat civil, directament i embellint les velles doctrines militaristes.

L'absència de violència estructural pressuposa doncs, el canvi radical en la base de la societat capitalista: l'expropiació a la burgesia i l'establiment d'unes relacions de producció basades en la propietat social dels mitjans de producció: el socialisme. Aquest programa implica el fer front ideològica i políticament a la burgesia i llur Estat, sense renúncia per part de la classe obrera i els seus aliats a la violència revolucionària contra la violència de l'Estat burgès. *Només la societat sense classes pot garantir l'establiment d'unes relacions pacífiques tal i com les entenem els comunistes.*

2. La lluita per la pau i la convivència pacífica

Però, alhora que la lluita antiimperialista, *la preservació de la vida en el planeta exigeix amb urgència els esforços internacionalment coordinats per una convivència pacífica.*

Tenint present que la guerra i el perill nuclear suposen el màxim exponent de la destructivitat i agressivitat imperialista; violen greument les consciències i els drets a l'alliberament i a l'autodeterminació dels pobles; hipotequen el futur dels infants i del mateix planeta; i que la decisió de desencadenar la guerra la prenen les computadores deixant gairebé sense marge de temps per rectificar als Governos de les grans potències, creiem que la qüestió prioritària en la lluita per la pau passa per: la renúncia a l'ús de l'armament nuclear (com ja ha fet la URSS amb la moratòria nuclear actual); la desaparició

(o destrucció) total de les armes nuclears sobre la Terra i la renúncia a instal·lar-ne a l'espai extraterrestre; la recerca d'una alternativa a l'energia nuclear (insuficientment controlada per la Humanitat i productora de deixalles contaminants) i l'inici d'un progressiu desmantellament de les centrals nuclears.

Han de ser per tots els pacifistes objectius immediats: el fre a la carrera armamentista, la prohibició d'armes químiques i biològiques, la desnuclearització del planeta i la dissolució dels blocs militars. (Si bé els comunistes no equiparem l'aliança agressiva de l'OTAN amb el Pacte de Varsòvia, sorgit sis anys més tard i fruit del legítim dret dels països socialistes a defensar-se. Els qui cedint a la pressió ideològica de l'imperialisme es col·loquen en una còmode posició intermitja, esdevenen, fins i tot sense saber-ho, còmplices d'una maniobra propagandística).

Concrecions per al nostre país en aquesta lluita són: sortir de l'OTAN; denunciar el tractat bilateral Espanya-EE.UU. sobre les bases (Bases fora); exigència de no utilització de les citades bases d'aquí al 1988; investigació científica per a fins civils, no militars; derogació dels pressupostos militars extraordinaris (tres bilions de pessetes) i inversió en llocs de treball i en despeses socials, principalment en Educació. Reconversió de la indústria de guerra en indústria civil. Desnuclearització del territori espanyol (i del de cada municipi, comarca i comunitat autònoma).

En aquests objectius poden coincidir —i hem d'esforçar-nos per a que coincideixin— àmplies capes de la població, no necessàriament partidàries del socialisme i del comunisme.

3. Com educar per la pau

Els actuals estudiants de les escoles conviuen des del seu neixement amb el perill nuclear; segueixen, en els mitjans de comunicació, les investigacions i despeses, amb la guerra com objectiu, les confrontacions militars i les seves conseqüències; es diverteixen amb la guerra com a taló de fons, amb joguines, còmics, video, etcètera. En una paraula, creixen familiaritzats amb la idea de la guerra com a realitat, sovint també amb la de la inevitabilitat de la guerra.

Però són aquestes mateixes generacions les que senten amb més força la necessitat de la pau, són els joves que, de forma generalitzada, van mobilitzar-se pel NO A L'OTAN, van desmoralitzar-se i desorientar-se pels resultats del referèndum... i els que ens dediquem a l'Ensenyament, a l'Educació hem d'enfocar el nostre treball amb la pau com objectiu. Educar per la pau i lluitar per la pau, ja que en el món que vivim les dues coses han d'anar plegades.

Per poder donar resposta a aquestes exigències que la mateixa societat ens demana, l'educació per la pau ha d'estar inclosa dins de l'escola, no com una matèria més, sinó com quelcom que forma part de la vida diària:

Educar per la pau, *des de l'escola bressol i el parvulari*. A base d'aprendre a estar junts, de practicar la pau, de decidir en conjunt, de la convivència basada en la igualtat, de la responsabilitat pels més febles, de la cooperació i no competència.

A partir del cicle Mig d'EGB junt a aquesta educació, en la que cal implicar el conjunt de mestres i els pares, cal també estructurar la informació que els arriba pels mitjans de comunicació, converses dels grans, etcètera,

donant-els-hi seguretat, augmentant l'esperança en el futur; facilitant que parlin dels seus temors. Cal que s'exercitin en trobar solucions als propis problemes de convivència, detectant i combatent aquelles situacions i actituds que augmenten el perill de conflictes. Cal exercitar la reflexió, la presa de postura raonada, la reversibilitat de determinades situacions, l'esperit crític, sobretot davant els mitjans de comunicació de masses.

En el cicle Superior, sobretot des de vuité d'EGB, en l'ensenyament Secundari i en el Superior cal, además, que els alumnes arribin a posseir coneixements de fet sobre l'ús de la violència, la guerra, l'armamentisme. Cal que coneixin l'arrel de totes les discriminacions socials, per saber com enfrontar-se a elles. Que coneixin els interessos creats que van produir-les en els seus començaments i el per què la Historia parla només de triomfadors (exploitadors) i no de les seves víctimes.

Cal *informar degudament els nens i joves, revisant críticament els continguts* de geografia, economia, ciències naturals, ètica, física, i molt especialment la història; *oposant-se en els llibres de text i en els mitjans de comunicació de masses a les informacions falses i a tota propaganda bel·licista, xovinista, racista, classista, sexista*, lluita aquesta que ha de ser constant i cal dur a terme de forma organitzada.

Una sèrie de temes caldrà estudiar-los, en el moment idoni de maduresa, des de diverses disciplines (interrelació de matèries, professorat i horaris), única forma de permetre els alumnes de treure'n conclusions certes i globals:

- Sobre el desenvolupament socio-econòmic al planeta.
- Sobre els drets humans.

— L'alimentació en el món.

— El desarmament.

La Història és i ha estat l'instrument ideològic principal per mentalitzar els joves contra la pau. En els llibres d'Història destinats als nens i joves de cada país s'enalteixen els fets militars, la raça blanca, el sexe masculí, les classes dominants. El poble n'està absent: les dones, els negres, els indis, els moros, la classe obrera, mai en són actors, sinó els comparses. No hi ha processos i molt menys anàlisis de la base social dels fets que succeixen. Es una història del passat, sense elements de continuïtat amb el present i el futur. La identitat dels països es centra en el militar, mai en la cultura, i cada país està aïllat, respecte als altres. Història no ensenyada com una ciència. Sense una anàlisi prèvia que serveixi per explicar els fets, i atacant d'una forma encoberta el marxisme, dient que la situació econòmica en què va aparèixer ja està superada.

Cal que exercitin el pensament creatiu, desenvolupant models d'un món desarmat, models de seguretat alternatius a la carrera armamentista. La cultura de les dones pot ensenyar-nos quelcom el respecte. Cultura submergida, però existent, viva. Enfrontada amb gran força a l'opinió patriarcal, que s'apodera dels seus fills com a força de treball.

Cal que els joves coneguin els factors que ens influeixen, tant a nivell dels noticiaris, en els quals s'intenta donar una opinió unilateral, com a través de les pel·lícules, les quals van introduint molt subtilment tots aquells valors que al sistema li interessa perpetuar. En aquest sentit cal que no ens passi desapercebut que la TV ens ofereix uns models establerts de forma de vestir, de pensar, etcètera... Aquests models ataquen molt especialment a

la dona, la qual s'utilitza com a model de consum i com a model estètic que cal imitar. Massa sovint veiem a la dona com a objecte publicitari. Tot això repercuteix després en el tracte diari entre els nois i noies que es dediquen a reproduir aquests models. Per això, cal que professors i pares tinguin una actitud molt crítica i continuament qüestionin allò que s'ha dit a la TV, aquella actitud negativa envers els companys, la relació masclista envers les noies, etcètera. Cal formar els infants en tots els terrenys (educació sexual, consum, etcètera).

L'objectiu de l'escola ha de ser, no només donar uns determinats continguts, sinó també i sobretot educar persones amb idees clares, esperit crític i generositat suficient, com per a saber exigir i practicar la justícia, la convivència i la igualtat.

En definitiva, quan ens referim a l'educació per la pau, no volem dir un recull de temes i continguts puntuals al voltant d'uns fets, sinó una pràctica diària en un ambient que ajudi a crear uns hàbits i actituds que portin a la convivència solidària.

D'aquesta manera des de l'escola cal donar un impuls per:

a) *Contrarrestar els hàbits, actituds i valors que imperen en la nostra societat: agressius, impositius, antidemocràtics, discriminatoris, autoritaris (pares-fills; professors-alumnes) que compten amb l'ús i l'abús de la força per resoldre els problemes. Hàbits, actituds i valors que, en els moments més crítics poden ratllar en el feixisme, la màfia i el masclisme més descarats, si bé habitualment apareixen atenuats, dissimulats i latents.*

b) *Fomentar valors democràtics, de convivència, tolerància, flexibilitat, diàleg, participació, respecte a la natura, amistat, cooperació en el treball, respecte als esfor-*

ços i als fruits del treball.

c) *Aprofundir les formes actives d'aprenentatge*, els mètodes d'auto-organització en el treball, les relacions inter-personals igualitàries i democràtiques (de parella, entre pares i fills, entre mestres i alumnes, etcètera); les relacions col·lectives participatives i democràtiques (l'associacionisme, el seguiment i control d'acords, l'exigència de responsabilitats, etcètera); les relacions respectuoses amb la natura (educar ecologistes i productors, no depredadors ni consumistes); l'actitut crítica, sobretot envers els mitjans de comunicació social.

d) *Fomentar el coneixement i l'amistat entre els pobles, afavorint tota classe d'intercanvi* entre nens i joves de diferents parts del planeta, *a fi de contribuir a la formació en ells d'una consciència social internacional.* (Correspondència i intercanvi escolar; participació en esdeveniments i trobades internacionals, esportives, culturals, etcètera; participació en campanyes de solidaritat; adhesió a organismes internacionals per la pau, etcètera).

Aquest procés ha de fonamentar-se en la percepció de què la inestabilitat social i els conflictes internacionals tenen les seves principals arrels en la injustícia social, la violació dels drets humans i les llibertats fonamentals, la desigualtat en les relacions internacionals, la manca de respecte al dret d'autodeterminació dels pobles, i el no compliment de l'obligació dels estats plurinacionals de defensar i conservar el patrimoni cultural de les nacions que els formen. És important promoure la comprensió que els elements bàsics de la inseguretat són fonamentalment de tipus econòmic, social i polític, no militar.

Cal dur els nens i joves a la conclusió de la necessitat d'aturar la carrera armamentista, que el superarmamentisme amenaça la pau; de la possibilitat de fer-

ho, alhora que es combat enèrgicament tot sentiment de fatalitat, impotència i irresponsabilitat (que els mitjans de comunicació i els poders públics promouen entre els ciutadans); de la necessitat de proscriure l'ús de les armes de destrucció massiva (nuclears, químiques, biològiques i altres, que constituïrien un crim contra la Humanitat), en el marc d'unes negociacions pel desarmament. Cal dur els nens i joves a la consciència que és necessària i possible una solució pacífica dels conflictes.

Cal deixar patent la injustícia que suposa el deute extern dels països en vies de desenvolupament, deute que, de pagar-se degradaria encara més les condicions de vida i de treball dels pobles que la pateixen.

e) *Promoure el compromís individual i col·lectiu envers el pacifisme*, desemmascarant les actituds ambígues i plantejant a nivell d'alumnes, treballadors d'ensenyament, pares i institucions no tant sols les qüestions més superficials d'adhesió a no voler guerres, sinó les autèntiques arrels del problema; i reclamant compromisos, en tots els terrenys, també en el polític.

El treball per la pau està compost de varies etapes i cada etapa és important, perquè forma part d'un tot major. És imprescindible tenir això en compte, perquè la labor d'educació, que culmina al conseguir un compromís, no pot predeterminar el nivell d'aquest compromís.

Procurar-se coneixements sobre la qüestió del desenvolupament, els drets humans, la carrera armamentista, etcètera i facilitar aquesta informació a d'altres.

Participar en organitzacions pacifistes del barri o localitat: fomentar la participació dels alumnes (Joves per la Pau, etcètera); els treballadors del centre i els pares (grups per la pau i el desarmament, anti-OTAN, etcètera).

Promoure l'aplicació de programes d'activitats i co-

neixements en pro de la pau en el nostre estament: el claustre, l'APA, l'assemblea d'estudiants, de PAS.

Promoure l'adhesió del centre escolar (o d'un grup de treball de l'escola) a: activitats del barri o localitat per la pau (Jornades o Setmanes per la pau, anti-OTAN, des-nuclearització, anti-bases ianquis, ecologia, etcètera); organismes internacionals en pro de la pau (Escoles Associades que apliquen programes d'Educació per la Pau i la comprensió internacionals, etcètera).

f) *Exigir dels poder públics compromisos concrets respecte a l'Educació per la Pau*, basant-se en la recomanació de la UNESCO al respecte i del Symposium internacional celebrat a Barcelona del 7 a l'11 de juliol 86: educació per la pau en els programes de les Escoles de Formació del Professorat; educació per la pau en els programes dels centres d'escolaritat obligatòria.

Exigir dels poder públics, des de tots els àmbits de la vida ciutadana, també des dels centres escolars dels diferents nivells (de l'escola-bressol a la universitat), *la reducció de despeses militars i l'ampliació de despeses socials* (també la referent a educació i cultura).

Exigir del Govern Central, des de tots els àmbits, inclòs l'Ensenyament, unes relacions internacionals solidàries, coherents amb els principis que diuen defensar: defensa del poble saharauí, crítica a la intervenció ianqui a Líbia, prohibició d'utilització de les bases amb fins agressius, mesures econòmiques contra el règim d'apartheid sudafricà, cap permís d'establiment de la contra nicaragüenca a Espanya, etcètera. Retirada de la llei d'extrangeria.

Conclusions Jornades d'Ensenyament

Concepció marxista i concepció burgesa del coneixement i del treball.

L'escola burgesa, aparell de dominació

1. El sistema burgès produeix i es perpetua en una escola burgesa que manté la ideologia capitalista, reprodueix la divisió social classista i impedeix activament la comprensió global del món als joves. Només un canvi revolucionari en el sistema podrà canviar l'escola.

2. Els comunistes no podem parlar de fracàs escolar. Hem de conèixer a fons les tergiversacions ideològiques, les barreres classistes, la parcialització dels coneixements, la divisió entre teoria i pràctica de l'aparell escolar burgès, i afegir-hi la nefasta influència de l'atur sobre les perspectives de vida dels escolars, per proclamar amb força i denunciar que *es tracta del fracàs d'una determinada societat*, que actua contra els interessos de la majoria. Si això és cert en tots els països capitalistes, té una parti-

cular vigència a Espanya, per la manca evident de recursos que l'escola pública sofreix.

3. Només la lluita ideològica, contrària al sistema pot dur elements dinamitzadors, l'aprenentatge i presa de consciència real. *Cal oposar-se fermament a la "neutralitat"* dels centres escolars, sota la qual es vol dissimular que tot a l'escola —llibres, programes, la pròpia formació del professorat, etcètera— fa propaganda de la burgesia. *Cal passar a l'ofensiva ideològica i dur la realitat objectiva a la vida escolar*, els valors i tradicions de la classe obrera, la denúncia i alternatives dels continguts classistes en els llibres de text, la defensa de la laïcitat en l'ensenyament, etcètera. La reforma de les Ensenyances Mitges i la LODE seran moments importants d'aquesta ofensiva.

4. El nostre objectiu és *l'educació integral*, entesa com la promoció d'aptituds bàsiques de les diferents activitats humanes; amb hàbits de treball intel·lectual; amb alts nivells de coneixements; amb actituds positives de solidaritat, participació, etcètera. Si bé això no és possible en l'actual societat capitalista, és necessari impulsar experiències alternatives en determinats temes: gestió paritària dels centres, socialització del material escolar, escola de pares, treball en equip, etcètera. Aquestes experiències cal canalitzar-les en el Partit, coordinant-les i aprofundint-les.

5. Cal avançar en el tema de la llengua catalana. Estem d'acord en la immersió, és a dir, l'aprenentatge des de l'inici de la vida escolar en català, també per als nens castellano-parlants, si bé reclamen més mitjans per a dur-la a bon terme. Cal també catalanitzar l'ambient, la societat. El procés d'aprenentatge dels adults ha de fer-se, a diferència dels nens, de forma paulatina i cal destinar-

hi recursos. Des del punt de vista teòric cal definir de nou el confús concepte de "llengua materna" i establir amb claredat els períodes privilegiats d'aprenentatge d'una llengua en els infants.

6. Cal lligar amb els punts anteriors la lluita per uns Pressupostos Generals de l'Estat i de la Generalitat (PGE i PGG) favorables a crear llocs de treball i a cobrir despeses socials i culturals.

Educació per la pau

1. La lluita per la pau exigeix i suposa la *lluita per la justícia*. Això ens diferencia de determinats pacifistes que no qüestionen el sistema i es limiten a denunciar la violència imperant, sense analitzar-ne les causes.

2. *Amb l'imperialisme no hi pot haver pau*. Nosaltres, que la volem, defensem també el dret de lluitar contra la injustícia, si cal amb el poble en armes. Es per això que recolzem la lluita dels heroics nicaragüencs, salvadorenys, etcètera, contra l'opressió imperialista.

3. La pau en el món d'avui, exigeix com a qüestió prioritària la lluita per la *desaparició total de l'armament nuclear* i la renúncia a l'ús d'aquestes armes. Celebrem, en aquest sentit, la renovada moratòria unilateral de la Unió Soviètica en experimentacions d'armes nuclears.

4. Urgeix una alternativa a l'energia nuclear; no controlada encara per la ciència actual, ni pel que fa a les deixalles contaminants, ni en la seguretat de les persones. Cal desmantellar les centrals nuclears existents en el planeta progressivament.

5. Cal atreure a la lluita per la pau, el desarmament, el desmantellament de les bases, la sortida d'Espanya de l'OTAN, la desnuclearització, etcètera a determinats sec-

tors de la burgesia, favorables a la pau, a fi d'aconseguir amplis moviments de masses en pro d'aquestes reivindicacions.

6. La violència estructural viscuda per les capes populars en el món capitalista s'ha vist augmentada amb la crisi dels anys 70, la consegüent reestructuració de les formes de dominació de l'oligarquia internacional, espanyola i catalana que produeixen l'atur i la pressió ambiental subsegüent, pressió que arriba en els barris perifèrics de les ciutats i en determinades àrees camperoles al seu grau màxim. Els joves i les dones pateixen de forma especialíssima aquesta violència, que suposa un augment de llur marginació social i la limitació de llurs justes aspiracions. Només la presa de consciència i la lluita organitzada contra l'opressió pot donar-los una sortida.

7. Valors sustentadors de la pau són la solidaritat i el respecte. Cal l'educació dels adults en el respecte als nens i joves. L'autoritarisme augmenta la violència ambiental que rodeja els estudiants en molts centres escolars i els fills en moltes famílies.

8. Cal un treball ideològic, cara al professorat, peça clau de l'educació per la pau en les escoles: treball dels pares, dels estudiants, del personal d'administració i serveis i, molt especialment, dels propis ensenyants. És fonamental, en aquest sentit, el treball en les escoles de Formació del Professorat.

9. Els llibres d'Història dels països capitalistes són instruments contra la pau. Urgeix l'elaboració i difusió de llibres d'història alternatius.

10. Cal treballar en els programes, en les activitats i en tota la vida de relació, de participació i d'aprenentatge escolar *l'educació per la pau*, i cal promoure el compromís individual i col·lectiu en aquesta lluita organit-

zant moviments per la pau en els centres, coordinant-nos amb el barri, etcètera, i convertint cada escola en *lloc permanent de pau* (amb informació, debats, etcètera).

Paper dels comunistes a l'escola.

Front d'Esquerres a l'ensenyament

1. Cal caracteritzar i denunciar l'escola burgesa donant alternatives.

2. L'educació no es limita al marc escolar. L'obligació d'un comunista és també treballar en l'àmbit familiar.

3. Estem tots imbuïts de la ideologia burgesa. Ens cal una actitud crítica i activa envers l'aprenentatge individual. L'obligació constant d'un comunista és la formació política.

4. Una de les nostres tasques en el treball unitari és *trencar* l'enfrontament entre pares i ensenyants i l'allunyament entre professorat i alumnes. Cal unir entorn d'objectius concrets *un front comú de pares, estudiants i professors* en favor de l'ensenyament públic, democràtic, científic, etcètera.

5. Es amb aquest front comú que cal emprendre *la lluita ideològica* en el centre, analitzant la realitat concreta, fent un pla d'acció, promovent en els òrgans col·lectius la polèmica, a fi de despertar l'esperit crític i millorar les condicions i els continguts.

6. Cal fomentar l'associacionisme i enfortir les organitzacions pròpies: l'APA, pels pares; CC.OO. pels treballadors; les Coordinadores (que veurem si es converteixen en associacions o en sindicats) per als estudiants. I treballar en els òrgans de gestió, consells d'escola, claustres i juntes universitàries amb l'orientació de fomentar la democràcia directa i combatre la burocràcia.

7. Cal fugir dels tòpics i centrar-nos en els continguts de les nostres idees, i construir la unitat de l'esquerra, aquest front comú citat anteriorment, a l'entorn de:

- L'elaboració del Règim intern.
- La línia Pedagògica del centre i la seva avaluació.
- El ligam de les activitats extra-escolars amb la línia pedagògica i les activitats generals.

(Queda per a posterior concreció la necessària homogeneització dels projectes educatius, a nivell municipal).

8. Cal enfortir les organitzacions de caire superior a les APA. Es fonamental i urgent crear *Federacions de centres públics* de localitat i comarca.

9. Els comunistes hem de ser un exemple de coherència com a persones, com a treballadors, etcètera. Es per això que una tasca fonamental dels estudiants és l'estudi, definit com ho hem fet en el curs d'aquestes jornades. I és tasca dels ensenyants afavorir l'aprenentatge, conèixer i aplicar mètodes científics, ensenyar a pensar i a estudiar.

10. Cal afavorir l'educació dels pares, combatent en ells la ideologia burgesa, propiciant les *Escoles de Pares*.

11. Cal lligar en la formació del professorat la renovació pedagògica i la ideològica, inseparables en la pràctica.

12. Cal relançar les *Meses en favor de l'E. públic i la seva qualitat* en les localitats i districtes i portar-hi el treball d'aquestes jornades, per clarificar la lluita per la qualitat i la gratuïtat.

13. Per aplicar les conclusions d'aquestes jornades, cal *enfortir les organitzacions d'Ensenyament: cèl.lules d'Ensenyament amb pares d'APA, professorat dels diferents nivells i P.A. Serveis. Federació Universitària, Col.lectius de Joves Estudiants.*

El Partit i els CJC tenen l'obligació, en aquests àmbits i en l'Escola de Formació de formar políticament llurs militants.

14. *Cal enfortir la Comissió d'Ensenyament* des de cada localitat i a partir d'aquestes pròpies jornades. Queda oberta a la realitat de cada localitat o comarca la possibilitat d'una comissió pròpia, però cal el comprimís d'incorporar *un responsable d'ensenyament a cada comitè local o comarcal.*

15. La Comissió d'Ensenyament es compromet a elaborar una alternativa a la LODE, recull la preocupació d'abordar el treball polític en els Centres de Formació del Professorat i es compromet a difondre les conclusions d'aquestes jornades.

Si teniu interès en tractar algun d'aquests temes en el vostre col·lectiu de treball (claustre, APA, etcètera) o en algun altre lloc, connecteu amb nosaltres:

Comissió d'Ensenyament del PCC

Portal de l'Àngel 42, 2on.

08002 Barcelona